

**МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА**

**Проект по договор №:
VS/2018/0205**

**Съфинансиран от
програма „Еразъм+“
на Европейския съюз**

**АНАЛИЗ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА
КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ,
ПРИЕТА С РМС № 96/02.02.2012 Г.**

София, 2019 г.

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

В актуализираната препоръка за Европейската квалификационна рамка (ЕКР) от 2017 г. държавите членки се приканват да използват, преразглеждат и актуализират националните си квалификационни рамки в сътрудничество със заинтересованите страни, да направят публично достъпни резултатите от прилагането на ЕКР на национално и европейско равнище, както и да гарантират продължаването и координацията на задачите, изпълнявани от националните координационни звена за ЕКР.

Националната квалификационна рамка (НКР) на Република България (<https://www.mon.bg/bg/100209>) е приета с Решение на Министерския съвет (РМС) № 96/02.02.2012 година. С това РМС министърът на образованието и науката е определен за национален компетентен орган по поддържането и актуализирането на НКР. С влизането в сила на новия Закон за предучилищното и училищното образование е променена образователната структура на средното образование и същата вече не съответства на структурата на средното образование по времето, когато е разработена и приета НКР. Това налага актуализиране на НКР, при което да бъдат взети предвид резултатите от общественото обсъждане, проведено в периода май – ноември 2018 г., както и настоящия анализ.

Прилагането на Препоръката за ЕКР (<https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/bg.pdf>), издадена през 2008 г. и актуализирана през 2017 г., е на доброволен принцип. Всички държави членки на ЕС, включително България, са поели ангажимент да изпълняват Препоръката с оглед подобряване съпоставимостта и признаването на квалификациите в Европа, подпомагане на мобилността, повишаване качеството на обучението и насърчаване валидирането и признаването на неформалното и самостоятелното учене. За целта всички те са разработили и прилагат национални квалификационни рамки в съответствие с ЕКР и са разработили национални доклади, в които се обяснява съответствието.

За да може НКР на Република България да бъде в съответствие с действащото законодателство – както на национално, така и на европейско равнище, Министерството на образованието и науката разработи въпросник за оценка на въздействието от прилагането на НКР и следващото ѝ актуализиране.

Обществените консултации на база попълването на въпросника бяха проведени в периода май – ноември 2018 г. В тях взеха участие общо 1299 респондента. Най-голям дял от тях (50%) бяха учители и преподаватели във висши училища, следвани от учениците, студентите и докторантите (общо 22,8%), работодателите (5%), експерти и държавни служители (общо 4%) и други, вкл. работещи в центрове за професионално обучение, кариерни консултанти, психолози, представители на синдикати в сферата на образованието и други. Най-голям дял от респондентите учители работят в системата на средното

образование. Един и същи (15.2%) е дялът на респондентите учители в основни училища и в детски градини. Окуражителен знак е голямата активност на учащите, представляващи близо ¼ от всички участници в проучването.

Въпросникът съдържа общо 24 въпроса. Настоящият анализ се основава на всички тях. Вариантите за отговор на всеки от тях са „Да“, „По-скоро да“, „Не“, „По-скоро не“ и „Не мога да преценя“.

Във връзка с въпросите и анализа следва да се има предвид следното:

НКР е разработена и приета преди влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование (обн., ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп., бр. 98 от 9.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм., бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.) и настоящата реформа на тази част на образователната система. Поради тази причина по отношение на НКР в частта училищно образование за целите на настоящия анализ не са задавани конкретни въпроси, тъй като вече базата за сравнение е различна и анализът не би бил достатъчно обективен. В хода на актуализацията на НКР предстои НКР да бъде приведена в съответствие с въведената от Закона нова образователна структура на средното образование и с разписаните в държавните образователни стандарти компетентности (знания, умения и отношения).

АНАЛИЗ ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО

Въпрос № 1. Запознат/а ли сте с Националната квалификационна рамка на Република България?

41% от участниците в консултациите са отговорили, че са запознати. Този процент е почти равен на този на отговорилите с „по-скоро да“ (34,6%). 9,9% от респондентите по-скоро не са запознати. 14.5% от участниците са отговорили отрицателно или с „не мога да преценя“.

Извод: Болшинството участници в проучването (три четвърти от респондентите) са запознати с Националната квалификационна рамка на Република България в известна степен.

Въпрос № 2. На мнение ли сте, че описанията на очакваните резултати от ученето (за придобитите знания, умения и компетентности) за отделните нива на НКР са дефинирани разбираемо?

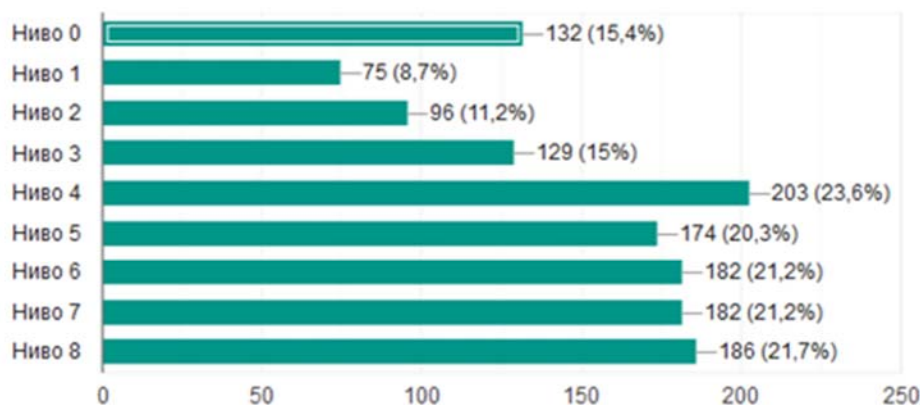
Близо 70% от участниците са дали утвърдителен отговор или „По-скоро да“. 17,9% са отговорили с „не мога да преценя“. Малко по-малък от последните (12,2%) е дялът на негативните отговори – 8,9% са отговорили с „По-скоро не“ и 3.3% – с „Не“.

Извод: По-голямата част от анкетиранияте са изразили мнение, че очакваните резултати от ученето са дефинирани разбираемо за отделните нива на НКР.

Във връзка с това кои са нивата, по отношение на които има известни неясноти, от графиката на Фиг. 1 е видно, че най-ясни са описанията за ниво 1 (основно образование). Най-голям (близо $\frac{1}{4}$) е дялът на анкетиранияте, посочили в отговор ниво 4 (средно образование“. Приблизително еднакъв (21,3%) е дялът на респондентите, избрали в отговор ниво от системата на висшето образование (нива 6,7 или 8). Тези резултати са напълно обясними предвид нарастващата степен на сложност на описанията на резултатите от ученето за тези нива както в НКР, така и в ЕКР. Последната е съобразена със степента на комплексност на самите квалификации.

В този смисъл следва да се има предвид, че описанията на резултатите от ученето в ЕКР, тъй като е европейска рамка, са представени със съответното равнище на обобщеност, за да могат в максимална степен да изпълнят предназначението на ЕКР „да служи за мост“ между националните квалификационни рамки или системи. На свой ред описанията на резултатите от ученето в българската квалификационна рамка от 2012 г. са разработени по такъв начин и толкова подробно, че в най-голяма степен да отговарят на националния контекст, вкл. на приложимата към тази година нормативна уредба.

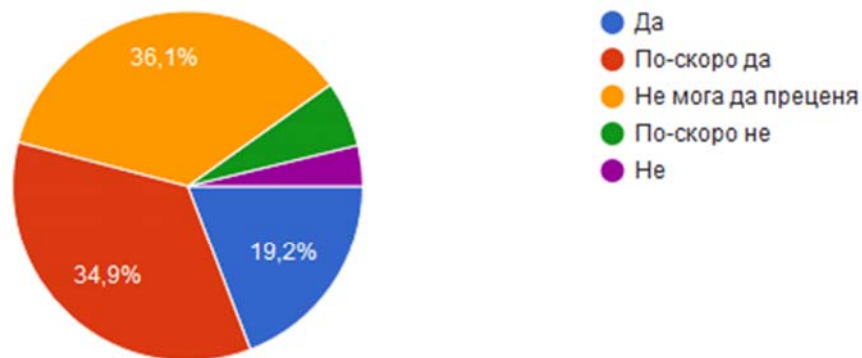
Фиг. 1. Разпределение на отговорите на въпроса „На кое ниво срещате неясноти относно описаните очаквани резултати?“

Извод: Предвид, че близо половината респонденти са посочили неясноти по отношение описанията на резултатите от ученето, съответстващи на квалификациите за завършени средно и висше образование в бъдеще при актуализацията на НКР е препоръчително да се обмисли известно опростяване на описанията, с оглед те да бъдат по-разбираеми за по-широката аудитория, в това число за самите учащи.

Въпрос № 3. Според Вас описанията на резултатите от ученето за нива 6 и 7 на НКР отразяват ли в известна степен на обобщение тези от държавните изисквания за придобиване на висше образование, с които работите/сте запознат?

От получените отговори на този въпрос, показани като процентно разпределение на *Фиг. 2*, е видно, че дялът на анкетираните, отговорили с „По-скоро да“ и с „Не мога да преценя“ е почти равен, и е съответно 34.9% и 36.1%. Това от една страна би могло да се отчете като нормално предвид целевите групи анкетирани, представляващи най-голям дял, в частност във връзка с големия (близо $\frac{1}{4}$) дял на учащите, които не може да се очаква да са запознати в достатъчна степен с тази сравнително специфична материя, за да могат да дадат адекватен отговор.

Фиг. 2. Разпределение на отговорите по отношение на съответствието между описанията на резултатите от ученето за нива на висше образование от НКР и държавните образователни изисквания

Така например, като отговор е посочено, че описанията на резултатите от учене за нива 6 и 7 от НКР отразяват много по-детайлно и с по-висока степен на компетентности необходимите знания, умения и отношения за придобиване на ОКС бакалавър/магистър в сравнение с разписаните в Наредбата за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени (ОКС) „бакалавър“, „магистър“ и „специалист по..“¹ от 2003 г. Това не би следвало да се интерпретира като недостатък на единия документ спрямо другия. Двата документа са разработени с 9 години разлика във времето, имат различно предназначение и различна юридическа стойност (НКР е приета с РМС, респ. не е нормативен акт, за разлика от цитираната наредба). Все пак, отчитайки потребността от по-голяма синхронизация между двата, би било уместно в бъдеще да има по-голямо и отчетливо присъствие на очаквани резултати от ученето в Държавните изисквания за придобиване на висше образование на ОКС „бакалавър“/“професионален

¹ От 2007 г. „професионален бакалавър по..“

бакалавър“ и „магистър“, вкл. и в конкретните Държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалности, водещи по упражняване на регулирани професии. Последното е в съответствие с разпоредбите на Директива 2005/36/ЕО за признаване на професионални квалификации, изменена с Директива 2013/55/ЕС. По-конкретно, в Директива 2013/55/ЕС вече се посочват конкретни знания, умения и компетентности за регулираните на ниво ЕС професии, които следва да бъдат транспонирани в национален контекст, а за признаването на професионални квалификации в Директива 2013/55/ЕС вече изрично се посочва, че ЕКР е инструментът, който може да се използва за целите на улесняване на признаването.

Даден е отговор че *„Силно са завишени описаните компетентности за чуждоезиково общуване, които не съответстват на реалната чуждоезикова подготовка (с изключение на профилираните езикови гимназии). Например: Ниво 4 „общува на първи и втори чужд език“; Ниво 5 „прави анализи, устни и писмени изложения, формулира инструкции, задачи, обяснения, като използва съответната терминология, както на български, така и на чужд език“; Нива 6, 7 и 8 – броят на овладените езици се увеличава до „пълноценно общува на някои от най-разпространените европейски езици“.* Тук следва да се има предвид влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование и въведената с него нова образователна структура, респ. вече по-силно и систематично поставения акцент върху усвояването на ключови компетентности.

Въпрос № 4. Според Вас описанията на очакваните резултати от ученето за отделните нива на НКР отразяват ли в известна степен на обобщение очакваните резултати от ученето на ниво учебни програми във висшето образование, с които работите/сте запознат/а?

В отговорите на въпрос № 4 се наблюдава почти същата картина като при въпрос № 3. Предвид по-голямата конкретика на ниво учебни програми делът на отговорилите твърдо положително спада до 20%. Процентът на отговорилите с „По-скоро да“ също е леко намален спрямо този за въпрос № 3 (34,6%). Почти двойно е увеличен делът на отговорилите с „Не мога да преценя“ (34,3%).

Като пример за несъответствия е посочено, че не всички програми имат публично достъпни квалификационни характеристики/описания на резултатите от обучението. Редица от съществуващите такива не са изцяло съобразени/съответстващи с резултатите от обучението по НКР сами по себе си, и не са сравними помежду си.

Изводи: С оглед подобряване на осведомеността на широката аудитория за връзките между ЕКР, НКР, държавните образователни стандарти (ДОС) за училищно и предучилищно образование и държавните изисквания (ДИ) за висше образование и съответните учебни програми, са препоръчителни информационни и комуникационни мерки в тази посока. Също така се препоръчва по-голямо застъпване на НКР и разписаните

в нея очаквани резултати от ученето и тези описани в ДОС/ДИ и конкретните учебни програми. Двата извода са видни и от резултатите в отговор на следващия въпрос.

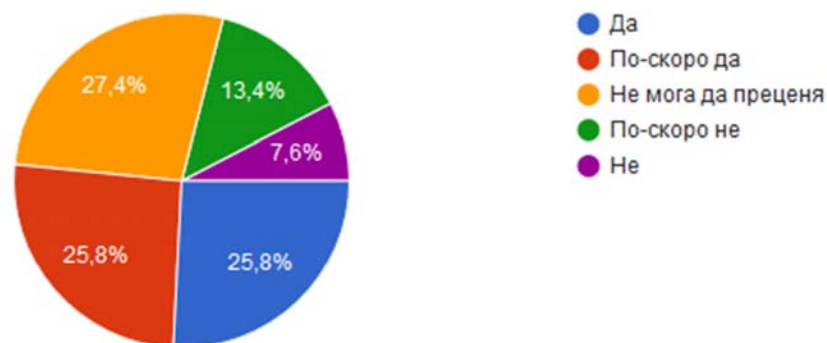
Въпрос № 5. Според Вас има ли необходимост от по-тясно/детайлно съответствие между описанията на очакваните резултати от ученето на ниво държавни изисквания (висше образование) и учебни програми с тези от НКР?

Отговорите на този въпрос са почти равномерно разпределени в диапазона от „Да“, през „По-скоро да“ до „Не мога да преценя“, като за всяка от тези три опции са отговорили приблизително по $\frac{1}{4}$ от анкетираните, както е показано на *Фиг. 3*. 13.4% са отговорили с „По-скоро не“.

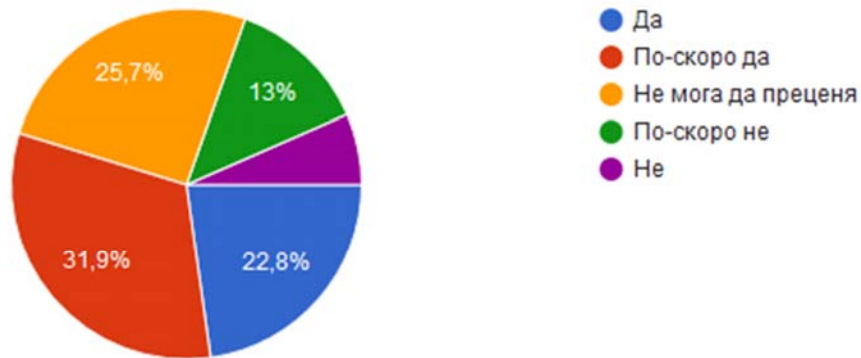
Извод: Има такава необходимост и се препоръчва да се работи в тази посока както при актуализирането на НКР, така и впоследствие – на ниво ДОС/ДИ и на ниво учебни програми.

Въпрос № 6. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР квалификациите в Република България са станали по-лесни за обясняване?

От отговорите на този въпрос, показани като дялово разпределение на *Фиг. 4*, се наблюдава предимно положителен ефект от въвеждането на НКР във връзка с постигането на една от основните ѝ цели, а именно повишаване прозрачността и разбираемостта на квалификациите в Република България. Приблизително 60% от анкетираните са отговорили с „Да“ и с „По-скоро да“. Делът на отговорите „Не мога да преценя“ е около $\frac{1}{4}$, което означава, че са необходими мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи.

Фиг. 3. Разпределение на отговорите на въпроса има ли необходимост от по-тясно/детайлно съответствие между описанията на очакваните резултати от ученето на ниво държавни изисквания (висше образование) и учебни програми с тези от НКР

Фиг. 4. Разпределение на отговорите на въпроса дали с въвеждането на НКР квалификациите в Република България са станали по-лесни за обясняване?

Дадени са и по-конкретни обосновки към избора на отговор, които следва да се имат предвид при бъдещата работа, като например следните:

- „НКР включва всички квалификационни нива и улеснява процеса на възприемане и представяне на квалификациите в новия режим.“
- „Националната квалификационна рамка, нейният замисъл, начин на употреба и практическо приложение си остават крайно непознати за мнозинството членове на академичния състав. В много голяма степен използването ѝ е чисто формално.“
- „Единствено липсата на достатъчно разбиране на рамката от работодателите е известна бариера пред пълното разбиране на квалификациите. Като цяло това е сериозен инструмент за представяне на квалификациите в цялостна възможност за преход и придвижване към по-висока степен.“
- „Квалификациите не са станали лесни за обясняване, а напротив даже по-сложни са.“
- „Категорично да. Особено за студентската и трудова мобилност, както за български органи/работодатели, така и за чуждестранни органи/работодатели, които следва да признават българските дипломи в чужбина.“

Извод: Необходими са както мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи, така и опростяване на описанията на резултатите от ученето в НКР където е приложимо.

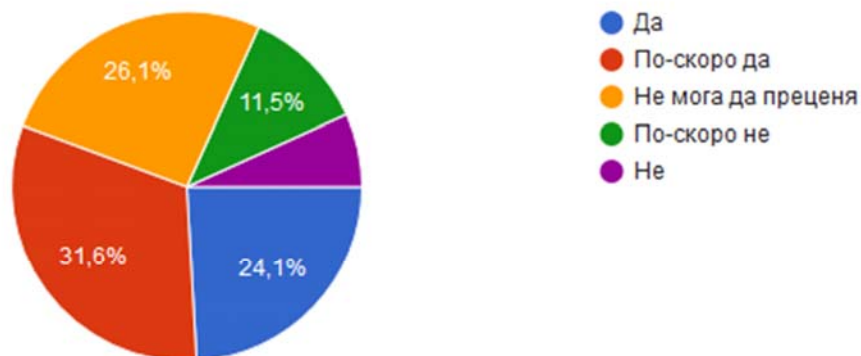

Въпрос № 7. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР пътищата за придобиването на квалификации са станали по-лесни за разбиране?

От разпределението на отговорите на този въпрос, показано на Фиг. 5, е видно, че те са разпределени приблизително по същия начин, както на предходния въпрос. Положителни са фактите, че сега отговорите с категорично „Да“ са повече – почти $\frac{1}{4}$ от всички, а отговорите с категорично „Не“ са с 2% по-малко. С около 1% е нараснал дялът на отговорите „Не мога да преценя“.

Като пример в обосновка на отговор е посочено, че „Повечето висши училища не направили бенчмаркинг на програмите си с дескрипторите от НКР. Поради това нито студентите, нито работодателите могат да разберат, какви знания, умения и компетентности ще им даде успешното завършване на програмата и кои курсове и дисциплини допринасят за това.“

Друг респондент е отговорил, че „Самото подреждане и систематизиране в НКР прави квалификациите по-лесни за възприемане и разбиране“. За трети път „НКР не е написана на разбираем за всички език.“

Фиг. 5. Разпределение на отговорите на въпроса дали с въвеждането на НКР квалификациите в Република България са станали по-лесни за разбиране?

Извод: Необходими са както мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи, така и опростяване на описанията на резултатите от ученето в НКР където е приложимо.

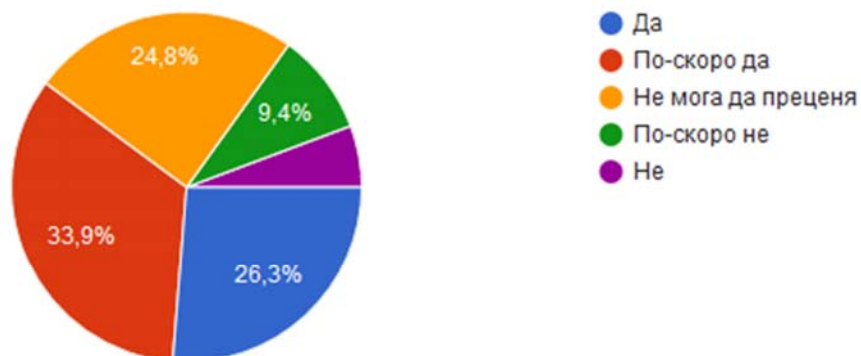
Въпрос № 8. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР резултатите от ученето, изразени като знания, умения и компетентности и квалификациите като цяло са станали по-видими?

Тук 60% от анкетираните са отговорили с „Да“ и с „По-скоро да“. Делът на отговорилите с „По-скоро не“ е намалял спрямо този за предишните два въпроса. Това е положителен сигнал, но и знак, че информационните и комуникационни дейности за повишаване осведомеността на всички заинтересовани страни като целеви групи трябва да е по-системен и по-добре ориентиран към потребностите на всяка от тях.

Например:

- „Посочените знания, умения и компетентности на ниво „бакалавър“ и на ниво „магистър“ подпомагат преподавателя към какви цели и очаквани резултати да се насочи в двете степени и да не ги дублира.“;
- „Тъй като за придобиване на предвидените в НКР знания, умения и компетентности не се работи целенасочено, поради непознаване на документа, няма как да има такива резултати, а следователно те и да станат по-видими“;
- „Знаейки очакванияте резултат, изразени чрез умения, знания и компетентности, ме карат да бъда по-самокритична към работата си, стараяйки се да достигна максимума.“;
- „Да, ако смятаме Рамката за универсален критерий, чрез който се измерват придобитите компетентности. Аз например преподавам българска литература в чужд университет и мисля, че уменията и познанията при този вид обучение, стават видими чрез усилията на студентите да добият познания в дадена област, обусловени от техния личен интерес към материята. НКР би могла само да насърчи познавателните стремежи, да даде стимули, но не съм сигурна, че има силата да опрозрачостява постигнатото и натрупано знание в дадена област.“.

Фиг. 6. Разпределение на отговорите на въпроса дали с въвеждането на НКР резултатите от ученето, изразени като знания, умения и компетентности и квалификациите, като цяло са станали по-видими?

- *„Оформени като единици резултати от ученето те са по-ясни и разбираеми“;*
- *„Документално всичко е „видимо“, но на терен нещата са много различни.“;*

Извод: Необходими са повече и по-добре синхронизирани помежду си мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи заинтересовани страни съобразно конкретните потребности на всяка от тях.

Въпрос № 9. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР е станало по-ясно как отделните квалификации се съпоставят помежду си?

Разпределението на отговорите на този въпрос е сходно с това на предходните няколко въпроса. Вече ясно се забелязва тенденцията близо 60% от анкетирания да отговарят с „Да“ и с „По-скоро да“. Тук далите такива отговори са 58.2%. Отговорилите с „Не мога да преценя“ са 28.1 %, което е малко повече спрямо въпроса за видимостта на квалификациите. От това също се налага изводът за нуждата от повече информационни и комуникационни кампании.

Като конкретни примери от отговорите на този въпрос в подкрепа на гореизложеното може да се посочат следните:

- *„Засилва се стремежът за валидиране на предишно учене и се засилва ориентацията за учене през целия живот.“;*
- *„Например треньорските квалификации - придобити чрез системата на висшето образование и чрез алтернативни образователни програми на международни спортни организации могат да водят до едни и същи права на пазара на труда, което намира илюстрация чрез рамката на квалификациите.“;*
- *„Съотнасянето на степените на професионална квалификация от Закона за професионалното образование и обучение към нивата в НКР и ЕКР е добър ориентир, но има нужда от брошури или онлайн брошури, които да показват съотнасянето и с какво са полезни за гражданите.“;*
- *„Съпоставянето на различни дипломи и квалификации по НКР и ЕКР е по-лесно и по този начин се предотвратяват случаите на оцетяване на заинтересованите лица.“;*
- *„Ясно са степенувани отделните квалификации, което дава възможност за самооценка и мотивация за повишаване на образованието.“;*
- *„Именно при академичния обмен между студенти и преподаватели това може детайлно да се проследи.“.*

Извод: Необходими са мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи, с фокус върху съпоставимостта на квалификациите посредством използването на НКР и ЕКР с цел улесняване признаването на квалификациите.

Въпрос № 10. Считате ли, че с въвеждането на НКР е по-лесно да се правят разлики между отделните квалификации, водещи до упражняването на една и съща професия?

И на този въпрос 60% от анкетиранияте са отговорили с „Да“ и с „По-скоро да“. Делът на отговорилите с „Не“ и „По-скоро не“ е близо 15%. Около ¼ (27%) от респондентите са отговорили с „Не мога да преценя“, което потвърждава тенденцията, че като цяло информираността на заинтересованите страни е недостатъчна.

Посочва се например, че *„Отделните професии не са толкова категорично различни. В конкретна ситуация се налага да се проявят повече лични умения, съобразителност, желание за самоусъвършенстване.“*

В отговори се твърди, че *в ИКТ сектора и в инженерните професии няма голяма разлика между отделните квалификации (бакалаври, магистри) по отношение на отговорности, очаквания, заплащане и т.н. Дадено е и мнението, че НКР дава възможност за по-точно определяне на длъжностните характеристики.*

Следният пример, даден от респондент, също е показателен:

„В полето на опита, когато съответната квалификация бива приложена на практика, проличава доколко дадено лице наистина заслужава съответната образователна и научна степен, която носи. Бих казала, че моята титла "доктор" в страната, където преподавам, поражда очаквания за определени компетентности, понякога дори за универсални, излизащи извън областта, в която съм специализирала знанията си.“

Извод: Наблюдава се недостатъчна степен на различимост на отделните квалификации, водещи до упражняването на една и съща професия. Необходима е по-активна и целенасочена работа в това отношение, за да се подобри информираността на работодателите и тази на гражданите. В тази връзка следва по-пълноценно да се използват възможностите на НКР и на ЕКР.

Въпрос № 11. На мнение ли сте, че с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват квалификациите с цел трудова заетост или образование/обучение?

Както се вижда на Фиг. 7, 58.8 % (близо 60%) от анкетиранияте са дали отговор „Да“ или „По-скоро да“ на този въпрос. Делът на отговорите „Не мога да преценя“ се запазва приблизително еднакъв (26.6%) спрямо предходните въпроси. Делът на отговорилите с „Не“ е едва 5%.

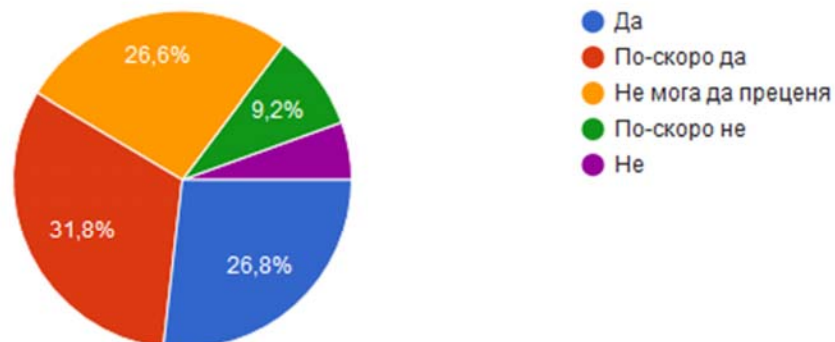
Изразено е мнението, че *„Чрез параметрите, очертани от тази рамка, хората придобили по-висока степен на професионална квалификация ще имат по-добра квалификация, повече умения и компетентности, а не само квалификационна степен на*

документ и никакви знания и умения.“. Буди тревога твърдението, че НКР не се използва като инструмент, а само като референтен документ във формални процедури, например по оценяване и акредитация. В реалния образователен процес - планиране, разработване на учебна документация, акредитиране на програми и реализирането им - това не се прави в достатъчна степен. Дадено е мнението и, че длъжностните характеристики описват изискванията към длъжността, а с помощта на НКР се получава ясна и точна информация - както за работодателя, така и за наетото лице. Също така, ако се създаде система за оценка на теоретични и практически познания ще се избират и по-подготвените за съответната професия, независимо от нивото на квалификация.

Пример за отговор с „Да“ е „Да, защото работодателите дават точна и ясна обратна връзка за това кои знания, умения и компетентности, включени в подготовката, са актуални, значими и приоритетни и кои не са“.

В хода на анкетата е получено и мнение, че докато не се въведе задължителна матура по нехуманитарна дисциплина (най-често това е „Математика“), децата се обричат на невежество.

Фиг. 7. Разпределение на отговорите на въпроса дали с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват квалификациите с цел трудова заетост или образование/обучение?

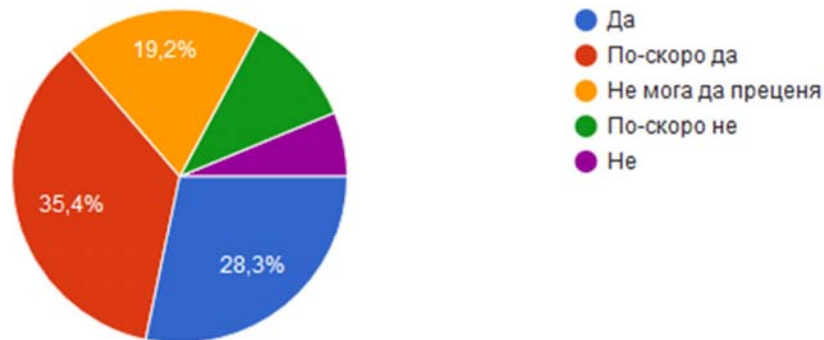
Извод: Необходими са мерки за подобряване информираността на отделните целеви групи, с фокус върху оценяването на квалификациите с помощта на НКР.

Въпрос № 12. На мнение ли сте, че с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват знанията, уменията и компетентностите на учещите?

Разпределението на отговорите на този въпрос е показано графично на Фиг. 8. Веднага се забелязва, че болшинството отговори (63%) са „Да“ и „По-скоро да“. Процентът на отрицателните отговори е около 17%. Делът на отговорилите с „Не мога да преценя“ е

19.2%, т. е. с около 10% по-нисък спрямо предходните въпроси, т. е. темата е доста по-позната за аудиторията. Този резултат е напълно естествен предвид факта, че оценяването на знания, умения и компетентности е неразделно свързано с присъждането на квалификацията. Също така, използването на единици резултати от ученето при професиите, за които това е въведено, улеснява измерването и оценяването на тези резултати от ученето.

Фиг. 8. Разпределение на отговорите на въпроса дали с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват знанията, уменията и компетентностите на учещите?

Респондентите посочват например, че:

- „Да, поради разширения диапазон на резултатите от ученето: знанията са определени като теоретични и фактологически, уменията са дефинирани като познавателни и практически; а компетентностите са ориентирани в личен и професионален аспект“;
- „Да, защото знаейки какви резултати от обучението трябва да бъдат показани много по-лесно се набелязват стратегиите и задачите или въпросите за оценяване постиженията на студента, отколкото преди.“
- „Заложените в НКР типове знания, умения и компетентности са полезен ориентир при оценяване постиженията на студентите.“
- „Оценката става по-детайлна и точна, като се измерват знанията, уменията и компетентностите.“
- „Ученето чрез знания и умения необходими за живота е гаранция за успешен резултат. Компетентностите отразяват този резултат сравнително точно. Успеваемостта при моите ученици в училище е тясно свързана с развитието на компетентности при ученето, които изграждат модел за учене. Тази роля на компетентностите да създават модел, който се възпроизвежда и развива във

времето е тясно свързана с целите на обучението да интегрира знанията и уменията в опита. Извън компетентностите, знанията и уменията сами по себе си могат да бъдат оценени, но не дават адекватна и надеждна представа за напредъка при учене, а често не са и постоянни.“

В хода на консултациите са получени и въпроси как точно се оценяват личностните умения и компетентности, тъй като например по отношение на специализираните професионални умения и знания, процесите са по-ясно дефинирани и подлежат на оценяване. Посочва се също, че при Ниво 4 – III степен на професионална квалификация, учещите проявяват творческо мислене и умеят да прилагат своите знания при решаване на специфични проблеми. Улеснено е оценяването от гледна точка на компетентностите самостоятелност и отговорност, когато проявяват инициативност и способност да си поставят цели, да планират и обосновават действията си и да поемат отговорност за тях.

Извод: Въпреки, че малко по-малко от $\frac{3}{4}$ от анкетирания са отговорили утвърдително, необходими са повече усилия за повишаване капацитета на учителите и преподавателите във висшите училища във връзка с използването на описания на резултатите от ученето и с оценяването на единици резултати от ученето, в частност с помощта на НКР и ЕКР.

Въпрос № 13. Според Вас НКР на Република България съответства ли на потребностите на учещите/работещите?

Тук 18.3% от респондентите са отговорили утвърдително. 34.1 % са отговорили с „По-скоро да“. Взети заедно, двете групи съставляват малко над 50% от анкетирания. Отговори „По-скоро не“ са дали 12% от всички участници в проучването. Делът на крайно отрицателните отговори е 6,5%. 29,1% са отговорили с „Не мога да преценя“. Дяловото разпределение е показано графично на Фиг. 9.

Например:

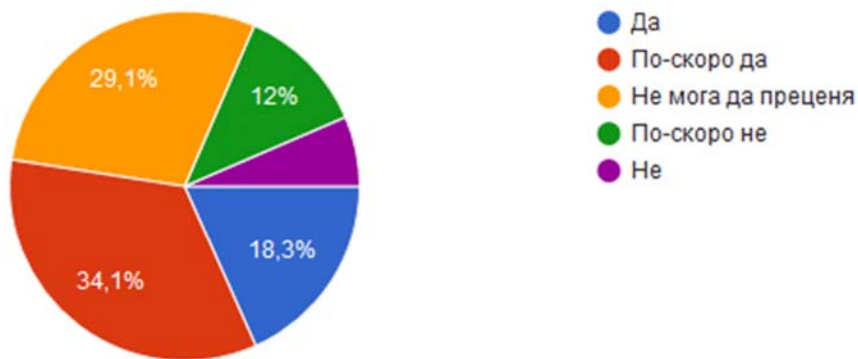
- „НКР подпомага учащите се да се ориентират в личните си постижения, в резултатите от ученето и в каква степен покриват определени стандарти“
- „Теоретично да. Практически НКР не са достатъчно популярни сред целевите групи за които са предназначени (граждани, работодатели, обучаващи)“
- „При владенето на чужд език има известни колебания за нивото, тъй като не се надгражда според нивото на НКР. Не са пропорционални, което е логично“
- „Завишени са изискванията към завършващите средно образование, те отговарят по-скоро на желания максимален резултат от обучението - например далеч не всички, завършили средно образование владеят свободно 1-2 чужди езика.“

В отговор е посочено и, че според проведено през 2014 г. национално изследване сред над 930 студенти от 12 висши училища у нас самите студенти смятат, че някои от

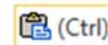

заложените в НКР видове знания и умения ще са им полезни. Резултатите от изследването са публикувани в сп. Български философски преглед, бр. 4, 2014 г.).

Извод: Необходими са още усилия, свързани както с подобряване съответствието на НКР с потребностите на гражданите (учещи и работещи), така и насочени към информационни и комуникационни мерки.

Фиг. 9. Разпределение на отговорите на въпроса съответства ли НКР на потребностите на учещите/работещите?

Въпрос № 14. Съгласни ли сте, че НКР на Република България допринася за повишаване на качеството на обучението, вкл. в образователната/ обучителната институция, в която се обучавате/работите?

На този въпрос с „Да“ и „По-скоро да“ са отговорили над половината респонденти (общо 53.6%). С категорично не са отговорили 7,8%. Делът на отговорилите с „По-скоро не“ е 12.9%. Делът на далите отговор „Не мога да преценя“ е близо ¼.

Като примери извадки от анкетата могат да бъдат посочени:

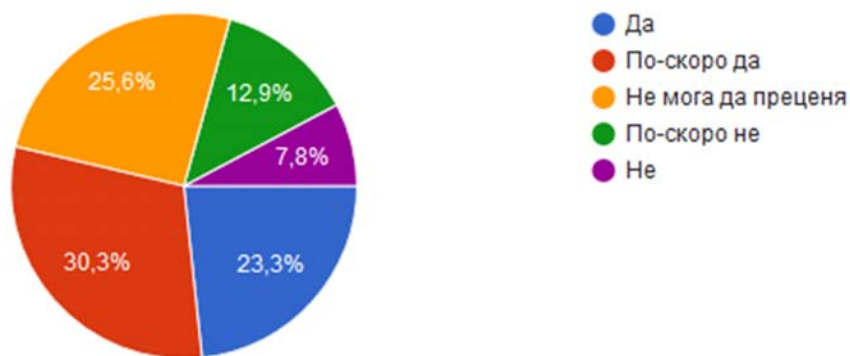
- „НКР създава обща съотносимост на програмите за обучение чрез прагови равнища, които създават стремеж да се върви над прага, а не да се защитата статуквото“
- „НКР се приема като формален документ. Липсват инициативи, които да подпомогнат популяризирането ѝ и адекватното ѝ използване, за да бъде наложено унифицирано разбиране за нейните особености и за начина и за употреба - напр. национални семинари, наръчници, придружени с добри практики, инструктивни документи и т.н.
- „Дава яснота, но база за качеството е стандартът за конкретната професия.“

- „Винаги подхождам към студентите като отчитам личностните им качества и възможности, знам какво искам и трябва да им осигуря като знания, но резултатът е винаги различен.“

Изводи: Необходими са повече усилия за прилагането на НКР на практика и по-тясното ѝ обвързване с качеството на обучението. Необходими са и систематични мерки за популяризиране прилагането на НКР в съответствие с добрите практики. Институциите в сферата на образованието се нуждаят от допълнителна методическа подкрепа.

Не на последно място, необходима е повече прозрачност относно това в каква степен въпросите, свързани с НКР и използването на резултати от ученето се вземат предвид при осигуряването на качеството на обучението на институционално ниво и при акредитацията на висшите училища. Такава информация не е публично достъпна.

Фиг. 10. Разпределение на отговорите на въпроса НКР на Република България допринася ли за повишаване на качеството на обучението, вкл. в образователната/обучителната институция, в която се обучавате/работите?

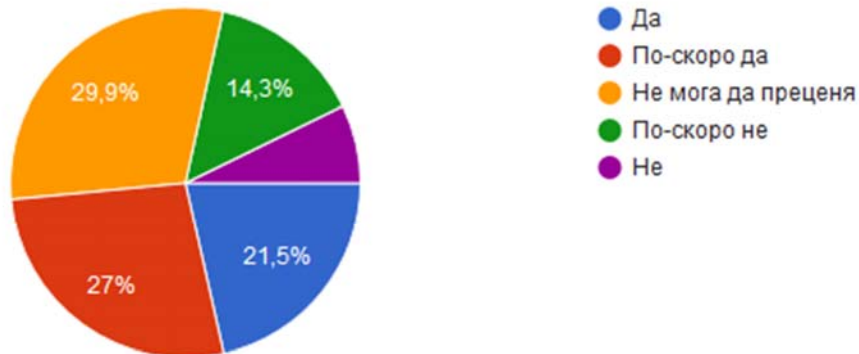
Въпрос № 15. Според Вас прилагането на НКР на Република България подобрява ли достъпа до образование и обучение?

На този въпрос близо половината анкетирани са отговорили с „Да“ и с „По-скоро да“, а почти 30 % – с „Не мога да преценя“. Общият дял на отговорилите с „не“ и с „Не мога да преценя“ е 21,6%. Разпределението е показано графично на Фиг. 11.

В някои от отговорите се посочва например, че „Все още липсва проходимост между професионалното и висшето образование, свързана с признаване на вече придобити компетенции. Що се отнася до проходимостта между общо образование и професионално образование и обучение, тя съществуваше и преди НКР“. Дадено е и мнението, че е „Би трябвало това да е така, защото степените би трябвало да отразяват развивающа

характер на обучението и всяка следваща степен да предявява по-високи изисквания към обучаването. Но някои дескриптори в нашата рамка са зле формулирани и не отразяват този принцип добре.“

Фиг. 11. Разпределение на отговорите на въпроса прилагането на НКР на Република България подобрява ли достъпа до образование и обучение

Също така „Във всяка една от степените е заложено изискването за самооценка на знанията и способностите, което мотивира отделните индивиди, желаещи по-добра професионална реализация, да повишават образованието си и да превърнат обучението си в един непрекъснат процес и след завършване на съответната образователна степен (особено след получаването на диплома за бакалавър и магистър).“

Изводи: Необходими са мерки за информиране на заинтересованите страни, вкл. учащите и работещите, желаещи да повишат или опреснят квалификацията си, както и да придобият нова, във връзка с това какви възможности за достъп до следващо квалификационно ниво дават вече притежаваните от тях квалификации. Също така, необходими са още усилия в сферата на валидирането и признаването на знание, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно учене.

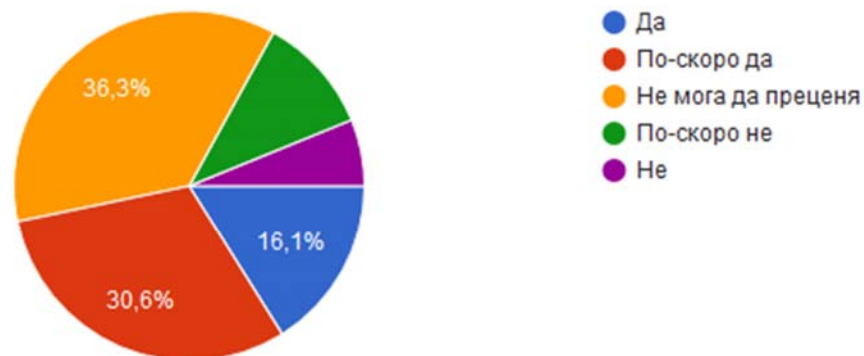
Въпрос № 16. Според Вас прилагането на НКР на Република България подобрило ли е проходимостта между отделните нива на системата на образованието и обучението?

Близо половината анкетирани (46,7%) са отговорили на този въпрос с „Да“ и с „По-скоро да“. Делът на отговорите „Не мога да преценя“ е 36,6%. Възможно е част от тях да не са успели да разберат въпроса, тъй като той е свързан с предходния въпрос за достъпа, а там отговорилите по този начин е с 10% по-малък. Общият процент на отговорилите с „не“ и „По-скоро не“ е 17%.

И тук някои от респондентите са добавили примери в подкрепа на отговорите си. Например:

- „Налице е чисто формално отношение на по-голямата част от академичната общност спрямо ECTS, т.е. крайно неразбиране на идеята за акумулиране, трансфериране и т.н. на образователни кредити. В учебната документация формално се определят кредити за отделните дисциплини, но това обикновено не е придружено с адекватни, работещи/използваеми пояснения за начина, по който е организиран цялостния учебен процес така че да дава представа за реално извършената работа от страна на студента (това особено много се отнася за самостоятелната работа, за която се присъждат кредити).“
- „Не, защото липсват политики за прилагането на принципите на рамката и тя практически не се управлява. Липсват процедури за валидиране, няма съвременна класификация на квалификациите и няма механизъм за отстраняване на остарелите и ненужни или невалидни квалификации.“
- „Ясно са дефинирани процесите на надграждане на знанията и уменията, които се придобиват във всяка следваща образователна степен.“
- „Достигането на дадено ниво и степен се свързва с притежаване на определени знания и умения, надграждането на тези знания и умения са предпоставка за достигане на по-високо ниво на квалификация.“

Фиг. 12. Разпределение на отговорите на въпроса прилагането на НКР на Република България подобрило ли е проходимостта между отделните нива на системата на образованието и обучението

Изводи: Необходимо е по-цялостно инкорпориране на НКР в учебния процес от държавни образователни стандарти в училищното образование и държавни изисквания във висшето образование до конкретната учебна документация на ниво институция в системата на образованието и обучението. Това следва да е тясно обвързано с присъждането на образователни кредити за постигнати единици резултати от ученето,

които да могат и да се валидират и признават, ако са постигнати чрез неформално обучение или самостоятелно учене, за да се подобри проходимостта между отделните нива на образователната система и да се разшири достъпът до образование и обучение, вкл. за „нетрадиционни“ учещи.

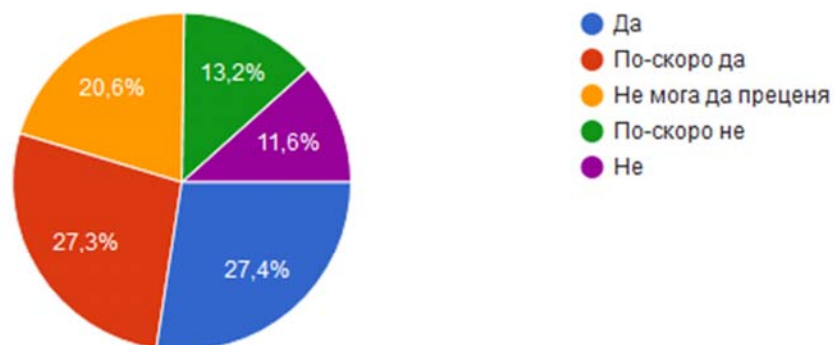
Въпрос № 17. Използвате ли НКР на Република България/Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно учене с цел продължаване на образованието/обучението в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите?

Тук отговорите варират почти равномерно между „Да“, „По-скоро да“ и „Не мога да преценя“. Общият дял на отговорилите с „Да“ и „По-скоро да“ е 54.7%, което е малко над половината. Делът на отговорите „Не мога да преценя“ е по-нисък с близо 10% от този при отговорите на въпросите за достъпа и проходимостта на образователната система. Това показва по-добра подготвеност на участниците по темата, респ. по-голяма близост на този въпрос до техните преки наблюдения и впечатления. Общият дял на отговорилите с „не“ и с „По-скоро не“ е 24.8%, почти ¼, което показва необходимост от по-широко практическо използване възможностите на НКР за целите на признаването на предходно учене.

Около 30% от анкетираните посочват, че срещат трудности в това отношение. Малко по-малък (26,3%) е дялът на отговорилите с „По-скоро не срещам трудности“. 32,4% са отговорили с „Не мога да преценя“. Последното показва, че не са достатъчно запознати с конкретиката.

Като илюстративни примери от анкетите във връзка с това може да се посочат следните:

- *„Признаване на квалификации с цел пълна степен на обучение, но особено при периоди на обучение, заявени от студенти на чуждестранни университети (възможност да се формира самостоятелна програма въз основа на компонентите на рамката)“*
- *„Процесът е изключително формален и се отнася единствено до съответствието най-вече на "числови" стойности на присъдени кредити, без да се обръща достатъчно внимание на това, което реално стои зад тях.“*
- *„Липсата на определена квалификация под формата на документ попречи знаещ и можещ работник да работи с учениците.“*
- *„Необходимо е по-голямо доверие към младите специалисти, които нямат трудов стаж по специалността когато кандидатстват за определено работно място непосредствено след завършване на определена образователна степен - не винаги стажът е определящ фактор при оценяването на знанията и уменията. Това важи особено за завършилите докторантура и защитили дисертация.“*

Фиг. 13. Разпределение на отговорите на въпроса „Използвате ли НКР на Република България/Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно учене с цел продължаване на образованието/обучението в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите?“

Извод: Необходимо е повишаване информираността и капацитета на институциите/органите с оглед по-широко практическо използване възможностите на НКР за целите на признаването на предходно учене.

Въпрос № 18. Използвате ли НКР на Република България/ Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно образование/обучение, вкл. придобито в чужбина, в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите?

Около 40% от общия брой анкетирани са отговорили на този въпрос с „Да“ и с „По-скоро Да“. Делът на отговорилите с „Не“ и с „По-скоро не“ е общо 32,4%. На фона на около 50% участници учители и преподаватели, делът на положителните отговори е доста оптимистичен и по-скоро показва голям процент на използване на НКР при признаването на предходно образование/обучение за целите на продължаване на образованието в конкретно висше училище, отколкото по-скоро масова практика в цялата образователна система, тъй като признаването на предходно образование/обучение, придобито в чужбина за целите на продължаване на образованието в системата на училищното образование се извършва от Регионалните инспекторати по образованието, а не от самите училища.

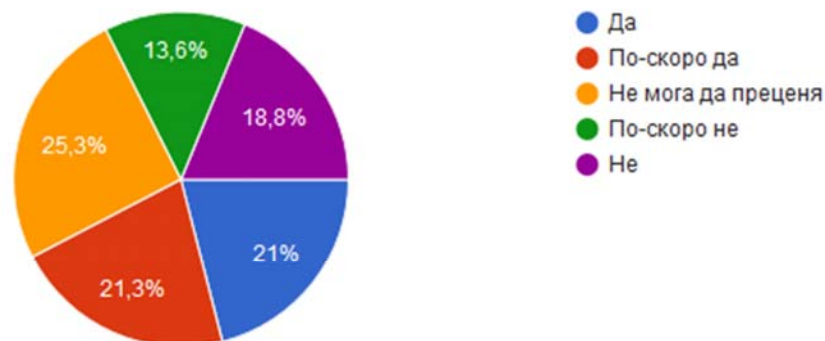
Едва 7% от анкетираните са посочили, че срещат трудности в това отношение. Близко половината (46%) са отговорили с „Не“ или с „По-скоро не“.

Например, респонденти споделят, че:

- „Разминаване на обучението - продължителност, система за определяне на кредити, документи за придобита ОКС в различните държави, вкл. и от ЕС и поради това затруднения/невъзможност за адекватно при признаването на ниво на обучение. Реално системата за трансфер на кредити не може да бъде приложена в нейната същност.“
- „За обученията по Еразъм+ на учители с продължителност минимум седмица (40 часа +) на се присъждат кредити и не могат да се валидират в България“
- „Университетът признава предходно образование в чужбина. В някои специалности има проблеми със срока на обучение в магистърски програми, поради разминаване в броя семестри на образователните степени: 3+2+3 срещу 4+1+3.“

Изводи: Където е приложимо съобразно националната/институционалната практика, НКР се използва за целите на признаване на предходно образование/обучение, вкл. придобито в чужбина. Препоръчително е да се идентифицират и споделят добри практики в тази сфера на институционално ниво.

Фиг. 14. Разпределение на отговорите на въпроса „Използвате ли НКР на Република България/ Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно образование/обучение, вкл. придобито в чужбина, в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите?“

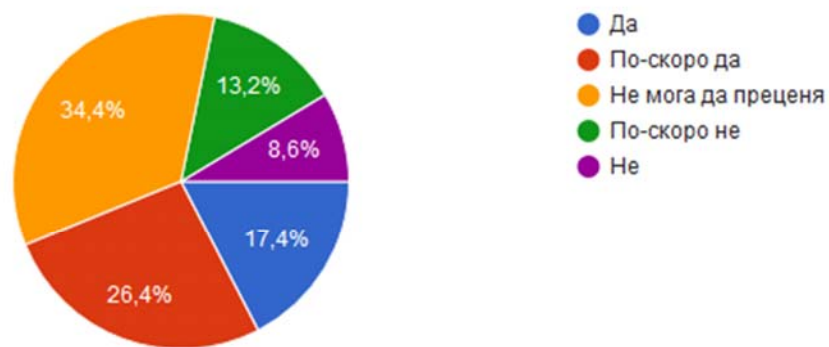
Въпрос № 19. Намирате ли, че въвеждането/използването на НКР на Република България е подобрило диалога между образователните/обучителните институции и работодателите?

С „Да“ и с „По-скоро да“ на този въпрос са отговорили 43.8% от респондентите. Отговори „Не“ и „По-скоро не“ са дали 21.8%. най-голям е дялът на отговорите „Не мога да преценя“. Дяловото разпределение на отговорите е показано графично на Фиг. 15.

Като илюстративни примери на извадки от отговори могат да бъдат посочени например:

- „С дискусиите стартирали още при представяне на проекта на препоръка на ЕС за ЕКР започна конструктивния диалог в България между заинтересованите страни в системата на професионалното образование и обучение (2004 г.) И този диалог става все по смислен и целенасочен. И благодарение на езика/терминологията въведен от ЕКР нивото на разбираемост нараства“
- „При срещи с работодатели в областта на специализация на висшето училище голяма част от работодателите си служат с рамката за описание на квалификациите, има и такива, които не са се запознали с ползите от рамката“
- „Не мисля, защото има деца, които не искат да учат и НКР не може да им помогне. За съжаление са много голяма част от нас“
- „Слаба заинтересованост от работодателите в малките градове“
- „За съжаление все още на много места решаващо значение има трудовия стаж по специалността - това често затваря порочен кръг на невъзможност за заемане на подходяща за образованието им длъжност пред младите специалисти.“
- „Все още работодателите не са отворени да приемат ученици, практикуващи определена професия в процеса на обучение“
- „Чрез НКР работодателите имат нагледен образец, на това какви качества трябва да притежават техните работници“

Фиг. 15. Разпределение на отговорите на въпроса дали въвеждането/използването на НКР на Република България е подобрило диалога между образователните/обучителните институции и работодателите

- *„Да, подобрява се диалогът при съвместната работа с други образователни институции, ОДЗ, профилирани и професионални гимназии. Работи се съвместно и с висши училища по проекти“.*

Изводи: Все още НКР на Република България не се прилага в достатъчна степен, за да бъде в необходимата степен разпознаваема от институциите в системата на образованието и работодателите, за да може да бъде пълноценен инструмент в полза на задълбочаване на диалога между образованието и бизнеса в България в посока постигане на по-добър баланс между търсене и предлагане на умения и квалификации и на работни места. Необходими са повече мерки за популяризиране на НКР (след актуализирането ѝ), както и на ревизираната Препоръка за ЕКР (от 2017 г.) в България като инструменти за прозрачност на квалификациите.

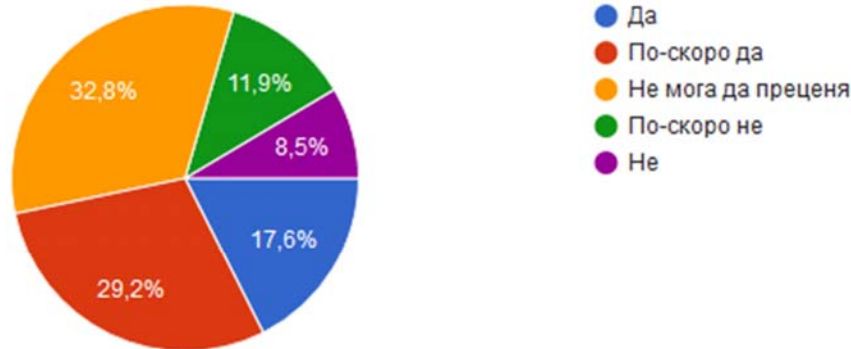
Въпрос № 20. Мислите ли, че прилагането на НКР на Република България допринася за по-добро съответствие между уменията и квалификациите, от една страна, и работните места, от друга страна?

Оптимистичен знак е, че близо половината (46,8%) от респондентите са отговорили на този въпрос с „Да“ и с „По-скоро да“. Този резултат е в синхрон с процентите на положителните отговори на въпросите, свързани с оценяването на резултатите от ученето, с ефекта на НКР върху повишаване качеството на обучението и с подобряване съответствието с потребностите на учещите/работещите.

Делът на отговорите „Не мога да преценя“ е 32.8%. Близък до този процент е делът на отговорилите с „Не“ и с „По-скоро не“ (26.1%).

Някои от респондентите са обосנוвали отговорите си по следния начин:

- *„Определено, трябва да допринася“*
- *„Има такава възможност и е необходимо не само работодателите да се съобразяват с рамката, но и рамката да е чувствителна към описанията на изискванията за съответни предлагани работни места“*
- *„Все още това са две различни плоскости“*
- *„Смятам, че се прилага за по-добро изучаване в училище или университет. Помага ни да се изучаваме“*
- *„Работодателят е улеснен с намиране на млади специалисти с необходимата квалификация“*
- *„Така създадена тази НКР е перфектна, но по отношение на работните места в България, проблемите са по-сериозни и трудно се намира разрешение за тях. Образованието не е самостоятелно съществуваща система и за неговото правилно функциониране, трябва и много други органи и системи да функционират добре“.*

Фиг. 16. Разпределение на отговорите на въпроса дали прилагането на НКР на Република България допринася за по-добро съответствие между уменията и квалификациите, от една страна, и работните места, от друга страна

- „Работодателите не профилират своите работни места според НКР, а според конкретните ангажименти“
- „НКР спомага за срещане между търсената и предлаганата работна сила. Посредством НКР, Агенцията по заетостта отчита квалификациите при предоставянето на посреднически услуги по намиране на подходяща работа, включително в рамките на Европейския портал за професионална мобилност EURES. За целите на EURES се използва Европейската класификация на умения, компетентности, квалификации и професии (European Classification of Skills, Competences, Qualifications and Occupations - ESCO), където квалификациите са един от трите структуроопределящи стълба“

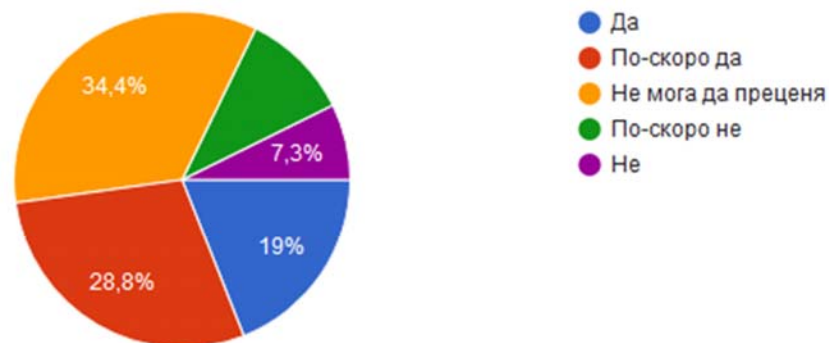
Част от анкетирания споделят, че все още има несъответствие между уменията и квалификациите и работните места, а работодателите се интересуват от придобитата степен на образование, за да наемат работници.

Изводи: Резултатите от допитването показват, че институциите в системата на образованието и обучението и работодателите, които ползват НКР като инструмент, споделят мнението, че НКР допринася за подобряване съответствието между търсенето и предлагането на умения и квалификации на трудовия пазар. Необходимо е по-широкото популяризиране възможностите на НКР и ЕКР като инструмент сред тези основни заинтересовани страни, а също и сред самите учащи, за да има по-голяма полза от нея.

Въпрос № 21. Смятате ли, че с въвеждането на НКР се повиши доверието в качеството и нивото на квалификациите за подкрепа на мобилността на учещите и работещите в рамките на отрасловите граници?

Почти половината респонденти (47.8%) са отговорили на този въпрос с „Да“ и с „По-скоро да“. 34.4% от анкетираните са дали отговор „Не мога да преценя“. Отговорилите с „Не“ и с „По-скоро не“ представляват общо 17.8% от общия брой участници в проучването. Така получените резултати потвърждават общата тенденция за удовлетвореност на около половината анкетирани от това, че НКР и ЕКР съществуват като инструменти.

Фиг. 17. Разпределение на отговорите на въпроса дали с въвеждането на НКР се повиши доверието в качеството и нивото на квалификациите за подкрепа на мобилността на учещите и работещите в рамките на отрасловите граници

В тази връзка част от респондентите, вкл. в отговори на предишни имащи отношение към тази проблематика въпроси, споделят трудностите, срещани при признаването на образователни кредити, придобити в резултат на краткосрочни мобилности по програма „Еразъм+“. Най-често това са учители, участвали в краткосрочни обучения по проекти по програмата. Това води до невъзможност придобитите в рамките на мобилността нови знания, умения и компетентности, които те прилагат в ежедневната си практика, да бъдат разпознати и взети предвид като част от тяхната квалификация.

Изводи: Предвид, че мобилността с учебна цел е тясно свързана от една страна с качеството на обучението, а от друга страна - с присъждането и признаването на образователни кредити, придобити от учащите в резултат на осъществена мобилност, то използването на НКР и описания на очакваните резултати от ученето и обвързването им с образователни кредити е важен фактор за насърчаване на мобилността и за гарантиране признаването на периоди на обучение в чужбина в рамките на програмите за академичен обмен. В тази връзка институциите в системата на образованието и обучението в България, както и самите учащи, следва в по-голяма степен да бъдат информирани и насърчавани да използват възможностите на НКР.

Въпрос № 22. Смятате ли, че в документите за завършена степен на образование (основно, средно, висше) и за придобита степен на професионална квалификация следва да се съдържа информация за нивото по НКР и по ЕКР?

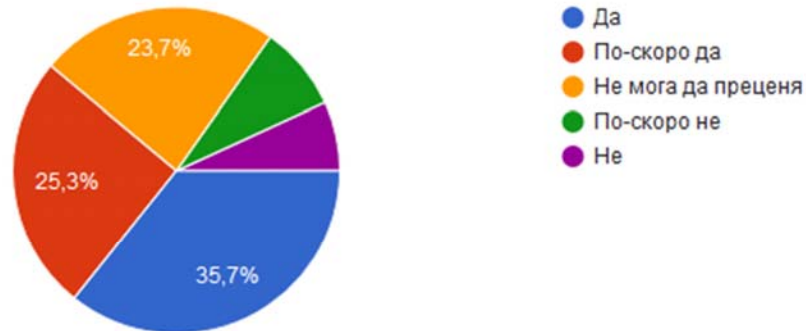
На този въпрос положително са отговорили 61% от анкетираниите. Делът на отговорите „Не мога да преценя“ е 23.7%. Останалите 15% от участниците са дали отговори „Не“ и „По-скоро не“.

В тази връзка следва да се има предвид, че НКР е въведена в нормативната уредба със Закона за предучилищното и училищното образование, а също и в приложимата подзаконова нормативна база, в т. ч. в Държавния образователен стандарт - Наредба № 8 от 11.08.2016 г. за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование (обн. - ДВ, бр. 66 от 23.08.2016 г., в сила от 23.08.2016 г.; изм. и доп., бр. 75 от 15.09.2017 г., в сила от 15.09.2017 г., издадена от министъра на образованието и науката. Същият се прилага и от институциите с системата на професионалното обучение, по отношение на документите за завършване, удостоверяване и признаване на професионално обучение на лица, навършили 16 години. Съгласно Приложение № 4 към чл. 31 (Изм. - ДВ, бр. 75 от 2017 г., в сила от 15.09.2017 г.) от Наредбата информация за съответно ниво от НКР и от ЕКР се включва в удостоверенията за завършен начален етап на основно образование, в удостоверения за завършен първи и втори гимназиален етап на средно образование, в свидетелствата за основно образование, в свидетелства за основно образование, в дипломите за средно образование, както и в издадени дубликати на така изброените документи.

Към момента няма задължително изискване за включване на информация за нивото по НКР/ЕКР в дипломите за висшето образование, на което е придобитата квалификация. В рамките на академичната автономия, в някои български висши училища съществува практиката такава информация да се включва в издаваните от тях дипломи за висше образование извън задължителните реквизити по Наредбата за държавните изисквания към съдържанието на основните документи, издавани от висшите училища (обн. ДВ. бр.75 от 27 август 2004 г., посл. изм. ДВ. бр.62 от 12 юли 2013 г.).

Изводи: Тъй като от съвсем скоро е въведено изискването за включване на информация за нивото по НКР/ЕКР в дипломите и другите документи, издавани в системата на училищното образование в Република България, а първите такива документи се издават през 2019 г. на завършилите седмоласници, все още е рано да се каже дали тази новост ще подобри признаването на български дипломи и други документи, издавани в училищното образование в други държави.

Що се отнася до висшето образование, практиката показва, че включването на информация за нивото по НКР/ЕКР в дипломите и другите документи, издавани в системата на образованието и обучението, където това е приложимо и в частност в

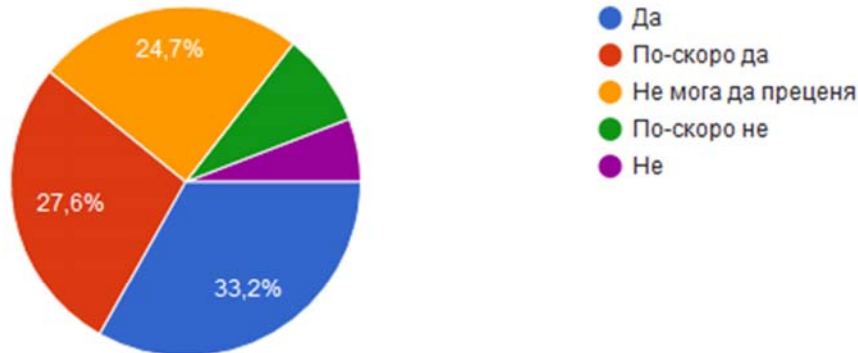
Фиг. 18. Разпределение на отговорите на въпроса „Смятате ли, че в документите за завършена степен на образование (основно, средно, висше) и за придобита степен на професионална квалификация следва да се съдържа информация за нивото по НКР и по ЕКР?“

дипломите за висше образование показва, че по този начин се увеличава разпознаемостта на квалификациите и се подобрява тяхното взаимно признаване както от компетентните органи на държавата, така и от работодателите. В тази връзка повече висши училища се приканват да се възползват от тази възможност.

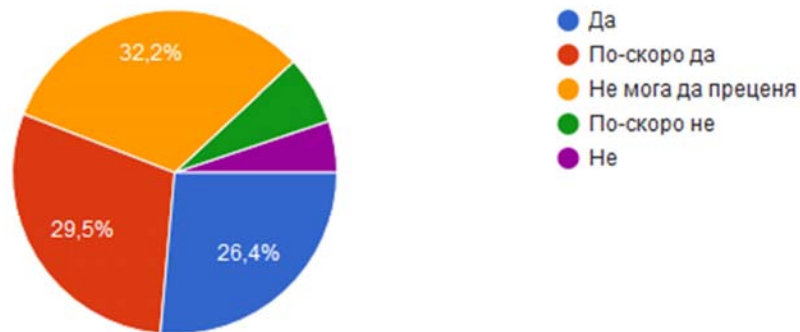
Въпрос № 23. Съдържат ли се в квалификационните характеристики на специалностите, по които се предлагат образователни програми в образователната/обучителната институция, в която работите/се обучавате, описания на очакваните резултати от ученето? Съобразени ли са тези резултати от ученето с описанията за съответното ниво по НКР?

Разпределенията на отговорите на първия и на втория подвъпроси към въпрос № 23 са показано графично съответно на Фиг. 19 и Фиг. 20.

Резултатите от анкетата показват, че 33.2% от респондентите са отговорили утвърдително, че описания на очакваните резултати от ученето се съдържат в квалификационните характеристики на специалностите, по които се предлагат образователни програми в образователната/обучителната институция, в която те работят или се обучават. Делът на несигурност на близо половината (52.3%) анкетирани, отговорили с „По-скоро да“ и с „По-скоро не“ показва, че е необходимо образователните и обучителни институции да подобрят публичността на такава информация, където е приложимо.

Фиг. 19. Разпределение на отговорите на въпроса „Съдържат ли се в квалификационните характеристики на специалностите, по които се предлагат образователни програми в образователната/обучителната институция, в която работите/се обучавате, описания на очакваните резултати от ученето?“ към въпрос № 23

Фиг. 20. Разпределение на отговорите на въпроса „Съобразени ли са тези резултати от ученето с описанията за съответното ниво по НКР?“ към въпрос № 23

Що се отнася до това дали включените в квалификационните характеристики описания на очакваните резултати от ученето са съобразени с описанията в НКР, болшинството анкетирани са отговорили с „Да“ (26.42%) и с „По-скоро да“ (29.5%). Делът на отговорилите с „Не мога да преценя“ е 32.3%, докато тези, отговорили с „Не“ и с „по-скоро не“ е общо 11.8%.

Изводи: Големият дял на отговорилите с „Не мога да преценя“ на въпрос № 23 показва, че е необходимо образователните и обучителните институции, по-специално в сферата на висшето образование, да положат повече усилия за включването на информация за резултатите от ученето в учебната документация, вкл. в описанията на предлаганите от тях програми за придобиване на висше образование и програми за

следдипломна квалификация, както и да подобрят достъпността и публичността на такава информация.

Въпрос № 24. Според Вас в кои приоритетни направления следва да се работи в бъдеще в хода на осъвременяване на НКР на Република България?

В отговор на последния в рамките на проучването въпрос № 24, от отговорите на анкетираните се обособяват 4 избрани приоритетни направления, показани на Фиг. 21.

Фиг. 21. Приоритетни направления, предложени в рамките на проучването, в които следва да се работи в бъдеще в хода на осъвременяване на НКР на Република България

В процентно отношение се наблюдава следното:

- над половината (53.96%) от общия брой участници в онлайн консултациите са избрали *признаването на резултатите от предходно учене и признаването на квалификации във връзка с НКР и ЕКР*; при събиране заедно с дела на отговорилите с „По-скоро да“ (24.17%) общият брой участници, избрали това направление като приоритетно става равен на 78.13%;
- над половината (53.42%) от общия брой участници са избрали *осигуряването на качеството на квалификациите, включени в НКР*; при събиране заедно с дела на отговорилите с „По-скоро да“ (23.86%) общият брой участници, избрали това направление като приоритетно става равен на 77.28%;
- над половината (51.27%) от общия брой участници са избрали *информирането и консултирането във връзка с НКР и ЕКР*; при събиране заедно с дела на

отговорилите с „По-скоро да“ (31.18%) общият брой участници, избрали това направление като приоритетно става равен на 82.45%;

- близо половината (42.65%) от общия брой участници са избрали *опростяването на описанията на резултатите от ученето в НКР*; при събиране заедно с дела на отговорилите с „По-скоро да“ (26.55%) общият брой участници, избрали това направление като приоритетно става равен на 69.20%.

Изводи: В резултат на онлайн консултациите от посочените във въпросника общо 6 направления, в които да се работи приоритетно в бъдеще, са обособени **4 приоритетни направления**, както следва:

1. **Информирание и консултиране във връзка с НКР и ЕКР (82.45%);**
2. **Признаване на резултатите от предходно учене и признаването на квалификации във връзка с НКР и ЕКР (78.13%);**
3. **Осигуряване качеството на квалификациите във връзка с НКР и ЕКР (78.13%);**
4. **Опростяване описанията на резултатите от ученето в НКР (69.20%).**

Тези резултати напълно се схождат с отговорите на съответните имащи отношение към тази проблематика въпроси и не противоречат на другите части на анализа.

Очевидна е потребността **на първо място от информационни мерки и мерки за методологична подкрепа**, които да бъдат по-добре ориентирани към потребностите на отделните целеви групи заинтересовани страни (граждани и институции) с оглед по-голямата им информираност и укрепването на институционалния капацитет.

На второ място следва да активизира работата, свързана с **подпомагане признаването на резултати от предходно учене и признаването на квалификации** с по-голяма степен на използване възможностите на НКР, вкл. свързана с осигуряването на по-голяма методическа подкрепа. В тази област следва да се има предвид следното:

- Наредба № 2 от 13.11.2014 г. за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности (обн., ДВ, бр. 96 от 21.11.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.), издадена от министъра на образованието и науката се прилага едва от 4 години, респ. има още какво да се желае, за да се подобрят постиженията в това отношение в бъдеще.
- На основание чл. 21, ал. 1, т. 13 от Закона за висшето образование, в рамките на академичното самоуправление висшите училища в Република България имат право на признаване в съответствие с държавните изисквания на придобита в чужбина степен на висше образование или на периоди на обучение, завършени в чуждестранни висши училища, признати по законодателството на съответната държава, с цел продължаване на обучението във висшето училище, което извършва признаването.

На трето място идва осигуряването на качеството на квалификациите във връзка с НКР и ЕКР. Осигуряването на качеството на обучението е фундаментален въпрос, от който в най-голяма степен зависят много други фактори, взаимосвързани помежду си и насочени в подкрепа изпълнението на мисията на образованието и обучението като такива. НКР и ЕКР са фактори, имащи отношение към осигуряването на качеството на образованието и обучението във връзка с това доколко разписаните в тях описания на очакваните резултати от ученето за всяко от техните нива са действително постигнати от учащите в края на съответния образователен/обучителен процес и доколко те са в съответствие с потребностите на трудовия пазар. Не на последно място, с индикирането в дипломите за образование в документите за придобита професионална квалификация на съответното ниво по НКР/ЕКР, се помага на органите по признаване на професионални квалификации, а също и на работодателите да се ориентират по-добре за квалификациите на кадрите.

На последното, определено като **четвърто по важност място**, като приоритетно се нарежда направлението за **опростяване описанията на резултатите от ученето в НКР** на Република България, така че те да са по-разбираеми за всички заинтересовани лица и в най-голяма степен за отделните граждани, за работодателите, както и за образователните и обучителните институции. Това е въпрос, по който със сигурност следва да се помисли в хода на работата на национално ниво, свързана с актуализацията на НКР и привеждането ѝ в съответствие с новата нормативна уредба в училищното и предучилищното образование, а именно Закона за предучилищното и училищното образование и новата образователна структура на средното образование, която той въвежда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Екипът за управление на проект с бенефициент Министерството на образованието и науката по Договор № VS/2018/0205 извърши анализ оценка на въздействието на Националната квалификационна рамка (НКР) на Република България, приета с РМС № 96/2012 г.

За целите на анализа беше проведено обществено обсъждане под формата на онлайн консултации със заинтересованите страни. В тях взеха участие представители на всички заинтересовани страни на национално ниво в сферата на образованието и обучението в Република България. Анализът е изготвен въз основа на резултатите от проучването в рамките на консултациите.

В резултат на общественото обсъждане беше установено, че 7 години след приемането на НКР, възможностите, които тя в качеството си на инструмент за прозрачност на квалификациите предоставя за развитие на образованието и обучението в

Република България все още не се използват в достатъчна степен. Анкетираниите се обединиха върху 4 приоритетни направления за бъдеща работа във връзка с прилагането на НКР на Република България, както и на Препоръка на Съвета от 22 май 2017 година относно Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот и за отмяна на препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 г. за създаване на Европейска квалификационна рамка за обучение през целия живот (Официален вестник на ЕС, бр. С 189 от 15 юни 2017 г.).

1. Информирание и консултиране във връзка с НКР и ЕКР;
2. Признаване на резултатите от предходно учене и признаването на квалификации във връзка с НКР и ЕКР;
3. Осигуряване качеството на квалификациите във връзка с НКР и ЕКР;
4. Опростяване описанията на резултатите от ученето в НКР.

Министерството на образованието и науката изказва благодарност на участниците в обществените консултации и предоставя настоящия анализ за ползване от работната група, която ще бъде сформирана със задача актуализиране на Националната квалификационна рамка на Република България.

СЪДЪРЖАНИЕ

Общи положения	2
Анализ оценка на въздействието	2
Въпрос № 1. Запознат/а ли сте с Националната квалификационна рамка на Република България?	2
Въпрос № 2. На мнение ли сте, че описанията на очакваните резултати от ученето (за придобитите знания, умения и компетентности) за отделните нива на НКР са дефинирани разбираемо?	2
Въпрос № 3. Според Вас описанията на резултатите от ученето за нива 6 и 7 на НКР отразяват ли в известна степен на обобщение тези от държавните изисквания за придобиване на висше образование, с които работите/сте запознат?.....	4
Въпрос № 4. Според Вас описанията на очакваните резултати от ученето за отделните нива на НКР отразяват ли в известна степен на обобщение очакваните резултати от ученето на ниво учебни програми във висшето образование, с които работите/сте запознат?	5
Въпрос № 5. Според Вас има ли необходимост от по-тясно/детайлно съответствие между описанията на очакваните резултати от ученето на ниво държавни изисквания (висше образование) и учебни програми с тези от НКР?	6
Въпрос № 6. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР квалификациите в Република България са станали по-лесни за обясняване?	6
Въпрос № 7. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР пътищата за придобиването на квалификации са станали по-лесни за разбиране?	7
Въпрос № 8. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР резултатите от ученето, изразени като знания, умения и компетентности и квалификациите, като цяло са станали по-видими?	8
Въпрос № 9. На мнение ли сте, че с въвеждането на НКР е станало по-ясно как отделните квалификации се съпоставят помежду си?	10
Въпрос № 10. Считате ли, че с въвеждането на НКР е по-лесно да се правят разлики между отделните квалификации, водещи до упражняването на една и съща професия?	11

- Въпрос № 11.** На мнение ли сте, че с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват квалификациите с цел трудова заетост или образование/обучение? 11
- Въпрос № 12.** На мнение ли сте, че с помощта на НКР е по-лесно да се оценяват знанията, уменията и компетентностите на учещите? 12
- Въпрос № 13.** Според Вас НКР на Република България съответства ли на потребностите на учещите/работещите? 14
- Въпрос № 14.** Съгласни ли сте, че НКР на Република България допринася за повишаване на качеството на обучението, вкл. в образователната/ обучителната институция, в която се обучавате/работите? 15
- Въпрос № 15.** Според Вас прилагането на НКР на Република България подобрява ли достъпа до образование и обучение? По какъв начин? 16
- Въпрос № 16.** Според Вас прилагането на НКР на Република България подобрило ли е проходимостта между отделните нива на системата на образованието и обучението? 17
- Въпрос № 17.** Използвате ли НКР на Република България/Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно учене с цел продължаване на образованието/обучението в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите? Срещате ли трудности в това отношение?..... 19
- Въпрос № 18.** Използвате ли НКР на Република България/ Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот за целите на признаването на предходно образование/обучение, вкл. придобито в чужбина, в образователната/обучителната институция, която представлявате/в която работите? Срещате ли трудности в това отношение?..... 20
- Въпрос № 19.** Намирате ли, че въвеждането/използването на НКР на Република България е подобрило диалога между образователните/обучителните институции и работодателите?..... 21
- Въпрос № 20.** Мислите ли, че прилагането на НКР на Република България допринася за по-добро съответствие между уменията и квалификациите, от една страна, и работните места, от друга страна?..... 23
- Въпрос № 21.** Смятате ли, че с въвеждането на НКР се повиши доверието в качеството и нивото на квалификациите за подкрепа на мобилността на учещите и работещите в рамките на отрасловите граници? 24

Въпрос № 22. Смятате ли, че в документите за завършена степен на образование (основно, средно, висше) и за придобита степен на професионална квалификация следва да се съдържа информация за нивото по НКР и по ЕКР? **26**

Въпрос № 23. Съдържат ли се в квалификационните характеристики на специалностите, по които се предлагат образователни програми в образователната/обучителната институция, в която работите/се обучавате, описания на очакваните резултати от ученето? Съобразени ли са тези резултати от ученето с описанията за съответното ниво по НКР? **27**

Въпрос № 24. Според Вас в кои приоритетни направления следва да се работи в бъдеще в хода на осъвременяване на НКР на Република България? **29**

- Опростяване описанията на резултатите от ученето в НКР
- Информирание и консултиране
- Осигуряване качеството на квалификациите, включени в НКР
- Признаване резултатите от предходно учене/признаване на квалификации
- Използване на НКР като инструмент за регулиране системата на образованието и обучението
- Използване на НКР в хода на разработване на нови учебни програми

Заключение **31**